

MAŁOPOLSKA KULTURA. KORONARAPORT

Straty i problemy podmiotów działających
w sektorze kultury i w sektorze kreatywnym
w Małopolsce w związku z pandemią COVID-19

MAŁOPOLSKA KULTURA. KORONARAPORT

**Straty i problemy podmiotów działających
w sektorze kultury i w sektorze kreatywnym
w Małopolsce w związku z pandemią COVID-19**

KONCEPCJA I PODSUMOWANIE BADAŃ:

PIOTR KNAŚ, MAŁOPOLSKI INSTYTUT KULTURY W KRAKOWIE

2020

Realizacja badań:

małopolski
instytut
kultury

MIK

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

MAŁOPOLSKA

JAKI BYŁ CEL REALIZACJI BADANIA ANKIETOWEGO?

W związku z przeciwdziałaniem epidemii COVID-19 Małopolska zмага się ze skutkami społecznymi i gospodarczymi podejmowanych kroków. Obszar kultury, podobnie jak inne obszary życia społeczno-gospodarczego, jest bardzo mocno dotknięty efektami tej sytuacji – działalność kulturalna jest znacząco ograniczona, z dnia na dzień zniknęła możliwość realizacji projektów, programów, wydarzeń, festiwali, zajęć, wystaw, koncertów itp. Bardzo trudno jest cokolwiek zaplanować, kolejne przedsięwzięcia trzeba zapobiegawczo odwoływać i przesuwać.

Jednocześnie obszar kultury i sektor kreatywny nie poddają się „bez walki” i aktywnie szukają rozwiązań na ten trudny czas. Podejmowane są różne inicjatywy i pojawiają się pomysły, jak można działać w zaistniałych okolicznościach, na czym powinno polegać wsparcie dla kultury.

Z tej perspektywy zrealizowaliśmy badanie ankietowe online, aby ocenić skalę strat, problemów i wyzwań, z którymi muszą się zmierzyć podmioty sektora kultury i sektora kreatywnego w Małopolsce.

Badanie zostało zrealizowane w dniach 2–21 kwietnia 2020 roku, bez doboru próby badawczej – ankieta była dystrybuowana wśród instytucji kultury, organizacji pozarządowych i firm przez mailing, informacje w mediach społecznościowych oraz informacje na portalach związanych z sektorem kultury. W badaniu wzięło udział 133 respondentów. Narzędzie znajduje się na końcu niniejszego raportu. Wszystkie cytaty – zaznaczone kursywą – pochodzą z nadesłanych ankiet.

KLUCZOWE WYNIKI ANKIETY I REKOMENDACJE

Obszar kultury (obejmujący placówki/organizacje/firmy prowadzące szeroko pojętą działalność kulturalną) i sektor kreatywny (obejmujący firmy w wybranych branżach gospodarki) są w bardzo trudnej i pogarszającej się sytuacji. Poza nielicznymi obszarami związanymi ze świadczeniem usług online i internetową sprzedażą towarów większość podmiotów nie może realizować działań, zadań i projektów. Posiadane zasoby gotówki są wydatkowane na koszty, które muszą zostać poniesione w związku z hibernacją, a przychody 55% podmiotów znacząco spadły (dotyczy to również publicznych instytucji kultury, których podstawowy byt jest jednak zabezpieczony dotacjami od organizatorów). Wiele osób z dnia na dzień straciło swoje źródła zarobkowania. Odbiorcy i uczestnicy kultury nie mogą brać udziału w projektach, wydarzeniach i aktywnościach, które były im bliskie i ważne w ich życiu społecznym i rodzinnym. Nikt obecnie

nie jest w stanie przewidzieć, jak długo sytuacja związana z pandemią potrwa. Kiedy ani jak obostrzenia będą luzowane, kiedy powrócimy do możliwości normalnej pracy i spotkania się na wydarzeniach kulturalnych czy zajęciach edukacyjnych.

Od miesiąca w Małopolsce i w Krakowie występuje zerowy ruch turystyczny, odbyło się zero wydarzeń i imprez, placówki kulturalne są zamknięte dla odbiorców, a cała społeczność regionu została „zaproszona” do przebywania w domach (lub ewentualnie w miejscu pracy, jeśli nie ma możliwości pracy zdalnej). Wspólnotowa aktywność polegająca na fizycznej bliskości i gromadzeniu się została gwałtownie zastopowana. W zamkniętych domach rodzą się frustracja i zniechęcenie, narastają problemy społeczne oraz obawa o przyszłość. Choć można tę historię opowiedzieć inaczej. Społeczność regionu odpowiedzialnie podejmuje wyzwanie związane z ochroną swoich – wymagających wsparcia – współobywateli, dziarsko radzi sobie z wyzwaniami codziennego życia podczas pandemii i aktywnie wspiera pracowników ochrony zdrowia, od których zależy teraz znacznie więcej, niż dotychczas mniemaliśmy. Jedna z respondentek donosi na przykład: *Aktualnie uruchomiłyśmy w gminie [nazwa gminy] akcję szycia maseczek – materiał pozyskałyśmy nieodpłatnie od wójta gminy. Pragniemy swoją pracą pomóc innym.*

Reżim epidemiologiczny związany z utrzymywaniem dystansu społecznego sprawia, iż każdy rodzaj działalności w obszarze kultury i sektora kreatywnego związany z grupowym uczestnictwem jest obecnie (od miesiąca) i w perspektywie kolejnego miesiąca zakazany lub skrajnie ograniczony. Oznacza to przynajmniej dwa miesiące całkowitego braku lub bardzo znaczącego spadku przychodów generowanych z odpłatnego uczestnictwa w kulturze. Nie wiadomo, co będzie dalej, od przełomu maja i czerwca 2020 roku:

- *Odbudowanie zaufania do imprez i skupisk ludzkich będzie trwało długo. Planowanie i organizacja dużych imprez tegorocznych może się okazać niemożliwa. Frekwencja w instytucji jest nie do zaplanowania.*
- *Epidemia całkowicie na długi czas zmieni podejście do uczestnictwa w kulturze, odbije się to na naszych wszystkich dotychczasowych działaniach, od kameralnych warsztatów dla kilku osób po duże projekty.*
- *Minimalizacja funkcjonowania instytucji, a właściwie jej zawieszenie, spowodowało odwołanie (jak do tej pory) czterech wystaw, kilkuset seansów filmowych, kilku spektakli teatralnych, festiwalu piosenki oraz działań edukacyjnych z udziałem około dwóch tysięcy dzieci i młodzieży – odbudowanie pozycji i kontaktu z widzami będzie trwało wiele miesięcy.*

Równocześnie pandemia uderza w podstawy i bazę działań w obszarze kultury i w sektorze kreatywnym. Nie wiadomo, jak bardzo społeczność regionu zbiednieje (utrata pracy, zarobków, przychodów) i w jakim stopniu będzie ograniczać swoje potrzeby w obszarze uczestnictwa w kulturze. Również z powodu obaw o swoje zdrowie. Nie wiadomo także, jak bardzo gospodarka ucierpi i w jakim zakresie towary i usługi z ob-

sztaru kultury i sektora kreatywnego będą poszukiwane przez firmy i organizacje zależne od stanu sektora finansów publicznych (na przykład publiczne instytucje kultury). Nie da się też przewidzieć, jak bardzo zmieni się ruch turystyczny, jak będzie wzrastał z poziomu zero, na którym znalazł się obecnie. Ponadto nie wiadomo, na jakim poziomie będzie się kształtował mecenat publiczny oraz zamówienia publiczne skierowane do podmiotów z obszaru kultury i sektora kreatywnego w obliczu spadku dochodów samorządów i państwa. Część uczestników ankiety przewiduje szybsze odbicie i powrót do normalności, inni są bardzo negatywnie nastawieni do czekających nas zmian w kulturze: *Wszystko zależy od tego, jak bardzo pokiereszowani psychicznie wyjdziemy po epidemii – i dzieciaki, i my.*

Dodatkowo warto zwrócić uwagę na kryzys uczestnictwa w kulturze – przerwanie relacji bazujących na potencjale kultury, uniemożliwienie edukacji kulturalnej oraz działalności projektowej itd. Kultura z innej perspektywy ma ogromne znaczenie psychologiczne, terapeutyczne, spajające społeczności, tonizujące konflikty i napięcia społeczne. To przestrzeń współpracy i budowania dobra wspólnego, a ta działalność jest obecnie znacząco utrudniona: *Ponieważ nie generujemy przychodów, problemy są natury emocjonalnej i logistycznej (brak bezpośredniego kontaktu z dziećmi i młodzieżą oraz z ich rodzicami). Boimy się, że stracą pewność siebie, którą już nabyli w działaniach. Boimy się, że popadną w marazm, że relacje, które udało się nam wszystkim nawiązać, osłabną się. Niektórzy nasi twórcy-odbiorcy pochodzą z rodzin z problemami. Boimy się o to, jak sobie teraz radzą, zamknęci w domach. Pytanie przez sieć: czy wszystko w porządku, ani nie wystarcza, ani nie pomaga.*

Z drugiej strony dla wielu podmiotów jest to szansa na rozwój nowych metod edukacji i animacji kulturowej, prowadzenia działalności kulturalnej online, na zredefiniowanie kultury jako obszaru działań społecznych. Kryzys trwa i oprócz dramatycznych problemów przynosi nowe formy działań kulturowych, nowe zagadnienia i pola, na których kultura może odegrać znaczącą rolę. Wiele podmiotów tę rolę przyjmuje i podejmuje się eksperymentów.

Jednakże w pierwszej kolejności warto wskazać rekomendacje odnoszące się do przeciwdziałania problemom istotnym teraz: do utrzymania potencjału kultury, miejsc pracy oraz podtrzymania relacji z uczestnikami kultury. Planując możliwe wsparcie:

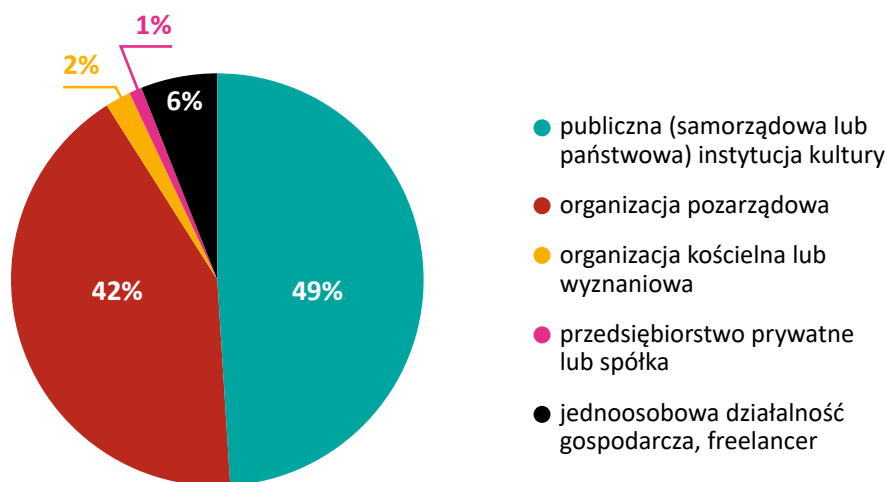
- należy pamiętać o działaniach umożliwiających hibernację podmiotom z obszaru kultury i sektora kreatywnego (dotowanie i obniżanie kosztów stałych oraz dotowanie/wspieranie działalności podstawowej związanej z utrzymaniem relacji z odbiorcami/klientami, prolongowanie, aktualizacja umów na dotacje, usługi). To dopiero pierwsza faza pomocy;
- należy pamiętać o działaniach wspierających rozruch/restart – to druga faza pomocy, obejmująca zakup usług i mecenat wpisujący się w nową rzeczywistość (elastyczność, minimalizm administracyjny) oraz wsparcie w promocji, marketingu, komunikacji społecznej. Dużą pomocą będą doradztwo i facylitacja procesów związa-

- nych z przestawieniem się na nowe, dopuszczalne formy eventów, wydarzeń, działań z odbiorcami – na przykład wykorzystanie plenerowej infrastruktury, parków itp.;
- należy pamiętać o monitoringu problemów i wyzwań w obszarze kultury i sektora kreatywnego, zapewnieniu dobrej komunikacji i wsparcia ze strony administracji (tak aby ludzi i podmiotów w potrzebie nie odsyłać od Annasza do Kajfasza);
 - należy pamiętać o prostym wzajemnie powiązanym systemie zapomóg i zakupów dzieł, stypendiów i odwróconych małych grantów (najpierw pieniądze, potem sprawozdania, jak zostały wydane na działania kulturalne). Akcyjne wsparcie, podtrzymywanie relacji z artystami, animatorami, aktywistami, edukatorami – w tym rzeszą małych organizacji pozarządowych – zapewni więcej potencjału do restartu kultury i będzie widowym znakiem tego, że kultura i dziedzictwo to fundamenty rozwoju;
 - należy szukać powiązań obszaru kultury i sektora kreatywnego z innymi obszarami, w których działalność kulturalna może być przydatna i może znaleźć swoje nowe miejsce. Szczególnie dotyczy to obszarów edukacji i wsparcia społecznego;
 - należy pamiętać o rozpisaniu programu wsparcia minimalnie na półtora roku, obejmującego wsparcie w okresie hibernacji, w okresie restartu i w okresie powrotu do (nowej) normalności. Przy czym należy pamiętać o tym, że tempo tych procesów będzie różne dla różnych obszarów działania w kulturze i sektorze kreatywnym.

KTO WZIĄŁ UDZIAŁ W BADANIU ANKIETOWYM?

W ankiecie MIK wzięło udział 133 respondentów. Poniżej na wykresie prezentujemy rozkład typów reprezentowanych podmiotów. W ankiecie w zdecydowanej większości wzięły udział publiczne instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe zajmujące się prowadzeniem stałej/akcyjnej działalności kulturalnej lub aktywne w sektorze kreatywnym.

TYP PODMIOTU

Wyk. 1. Typ podmiotu (n=133)

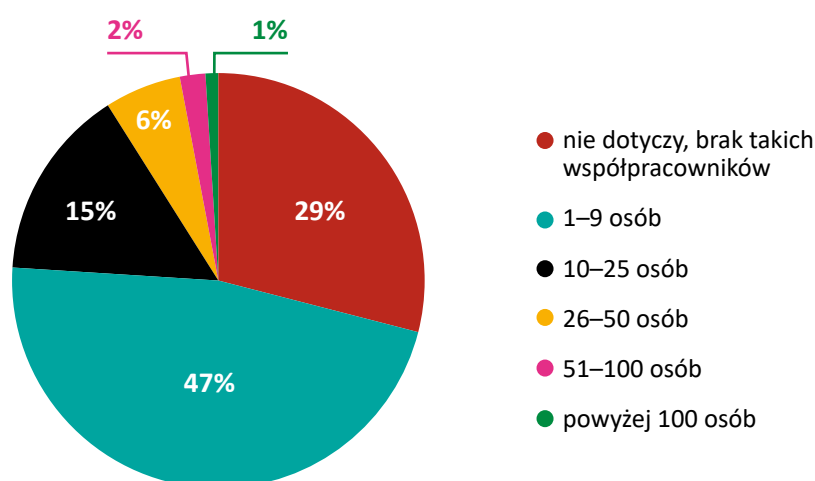
Uczestników ankiety stanowiły w 26% podmioty z Krakowa i w 74% podmioty z innych terenów Małopolski (n=133).

W 65% były to podmioty o charakterze placówek prowadzących stałą lub akcyjną działalność kulturalną (domy kultury, biblioteki, kina, teatry, galerie, centra aktywności lokalnej, pracownie warsztatowe, zespoły ludowe, chóry), a w 35% podmioty reprezentujące sektor kreatywny – głównie z branży muzycznej, turystyki kulturowej oraz organizacji imprez/eventów (n=132). Należy mieć to na uwadze przy analizie danych – ankieta została w głównej mierze rozesłana do instytucji kultury i organizacji pozarządowych aktywnych w polu kultury (korzystających z grantów w obszarze kultury). Siedem ankiet wypełniły osoby prowadzące jednoosobową działalność lub pracujące jako freelancerzy na umowach cywilnoprawnych.

JAKI BYŁ ZAKRES WSPÓŁPRACY ZE WSPÓŁPRACOWNIKAMI (PRACOWNIKAMI POZAETATOWYMI) PRZED MARCEM 2020 ROKU?

Podmioty biorące udział w badaniu współpracowały z osobami prowadzącymi jednoosobową działalność gospodarczą, freelancerami oraz innymi osobami na podstawie umów cywilnoprawnych (umowy-zlecenia i umowy o dzieło). Skala tej współpracy (do marca 2020) jest przedstawiona na poniższym wykresie.

LICZBA WSPÓŁPRACOWNIKÓW

Wyk. 2. Przeciętna liczba współpracowników miesięcznie przed kryzysem (n=129)

Dane te są bardzo ważne w kontekście tego, w jakim zakresie działania ze współpracownikami były kontynuowane lub zostały przerwane w związku z przeciwdziałaniem pandemii COVID-19 poprzez wprowadzenie zakazu działalności w placówkach kultury, organizacji wydarzeń kulturalnych i nakazu dystansu społecznego. Ponad 70% podmiotów miało nawiązaną stałą współpracę z innymi osobami spoza zespołu etatowego. Jej przerwanie może mieć drastyczny wpływ na życie osobiste tych twórców i pracowników kultury oraz kondycję całego sektora.

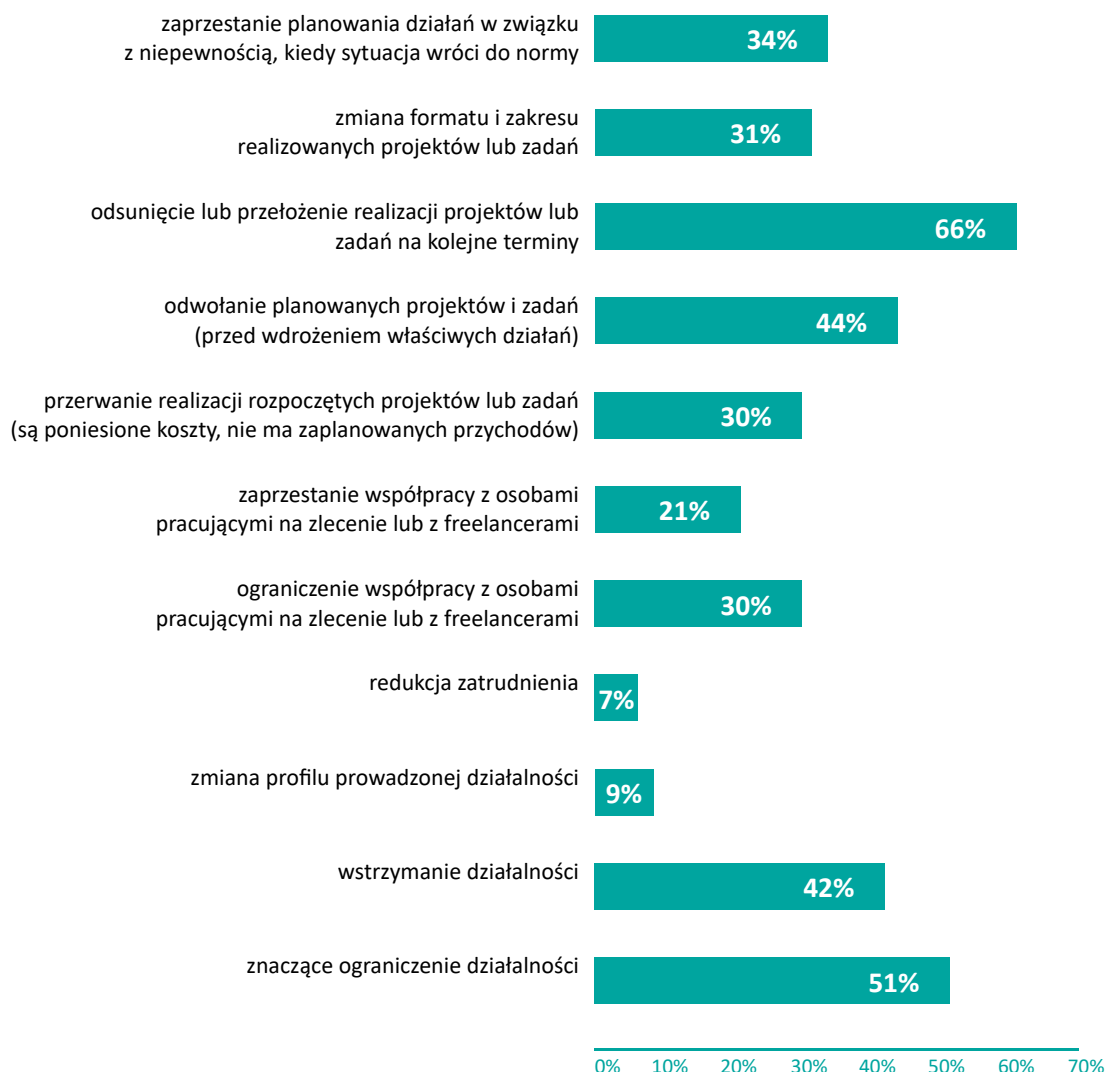
Oprócz możliwych zwolnień w zespołach etatowych (takie działania są raczej podejmowane w dłuższej perspektywie czasowej – w sytuacji możliwego przedłużenia się stanu wyjątkowego w kulturze) brak pracy dla niezależnych twórców, freelancerów, techników, animatorów – niekorzystających z zabezpieczeń wynikających z umowy o pracę – może być jednym z pierwszych istotnych negatywnych skutków w obszarze kultury.

JAKIE BYŁY SKUTKI WPROWADZENIA OBOSTRZEŃ I ZAKAZÓW ZWIĄZANYCH Z PRZECIWDZIAŁANIEM PANDEMII COVID-19?

Wszyscy respondenci (n=133) wskazali, że musieli dokonać zmian w prowadzonej działalności. Dla ponad 40% z nich oznaczało to całkowite wstrzymanie działalności. Przeszło 50% podmiotów znacząco ograniczyło lub przerwało współpracę z osobami spoza zespołu etatowego. Obecnie już 7% podmiotów przeprowadziło redukcję zatrudnienia. Dane przedstawione na poniższym wykresie mogą oznaczać, że:

- część podmiotów wprowadziła kontrolowaną hibernację (posiadają zasoby gotówki lub przychody na pokrycie kosztów stałych i utrzymanie relacji z odbiorcami). Są to głównie publiczne instytucje kultury i organizacje pozarządowe korzystające w przeważającej mierze z grantów. Większość z nich pracuje, ale bez organizacji bezpośrednich działań z odbiorcami i publicznością;
- część podmiotów znacząco ograniczyła lub zamknęła podstawową działalność i grozi im likwidacja (w sytuacji braku możliwości utrzymania podstawowego potencjału, niechęci do zadłużania się, braku sensownej perspektywy na rozruch/restart itp.) i ewentualne rozpoczęcie działania od nowa w bliżej nieokreślonej przyszłości. W ich sytuacji wiele zależy od czasu wstrzymania działalności i od możliwości jej wznowienia. Są to głównie firmy, organizacje pozarządowe utrzymujące się ze sprzedaży biletów i z opłat od odbiorców oraz osoby prowadzące jednoosobową działalność, którą można zawiesić. Ewentualna działalność online lub sprzedaż internetowa nie mogą zrównoważyć ich poprzednich strumieni przychodów.

ZMIANY W PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI

Wyk. 3. Zmiany w prowadzonej działalności (n=133)

Respondenci w dodatkowych komentarzach zwracają uwagę na skalę niepewności i nieprzewidywalności tego, co się wydarzy za tydzień, miesiąc czy rok, oraz na drastyczną skalę zmian społeczno-gospodarczych, które nastąpią po tym kryzysie:

- *Zatrzymano produkcję filmu, do którego miałem napisać muzykę. Zdjęcia miały się rozpocząć w wakacje 2020.*
- *Brak turystów w zarządzanym rezerwacie, brak wycieczek szkolnych w muzeach – perspektywa przedłużenia się tego stanu na następne kilka miesięcy.*
- *Jeżeli chodzi o dochód, wszystko dopiero przed nami, jeżeli nadal wszystkie nasze placówki będą zamknięte, dochodu wypracowanego nie będzie. Będziemy zdani tylko na dotację celową.*

- *Mamy dylemat, w jakim stopniu redukcja zatrudnienia będzie przeszkodą w szybkim powrocie do normy. Czy będzie kim po prostu pracować?*
- *Epidemia całkowicie na długi czas zmieni podejście do uczestnictwa w kulturze, odbije się to na naszych wszystkich dotychczasowych działaniach, od kameralnych warsztatów dla kilku osób po duże projekty.*
- *Problematyczny będzie etap początkowy, kiedy w krótkim czasie będziemy zmuszeni wrócić do prowadzonej działalności.*

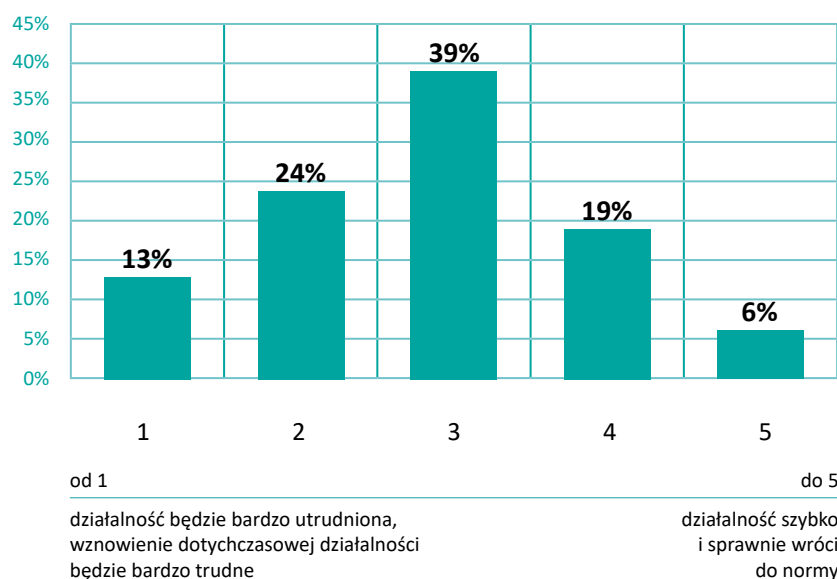
55% podmiotów stoi przed wyzwaniem znaczącego lub całkowitego spadku przychodów z prowadzonej działalności. Dotyczy to głównie instytucji, organizacji i firm, dla których istotną częścią przychodów były opłaty od odbiorców i wpływy z biletów w związku z organizacją działalności kulturalnej:

- spadek o mniej niż 25% dotknął 9% podmiotów;
- spadek pomiędzy 26 a 50% dotknął 16% podmiotów;
- spadek pomiędzy 51 a 75% dotknął 14% podmiotów;
- spadek powyżej 75% dotknął 16% podmiotów.

Publiczne instytucje kultury są i pozostaną w miarę stabilne, choć cięcia ich budżetów są bardzo możliwe, zważywszy na coraz trudniejsze położenie ich organizatorów. Dla instytucji kultury priorytetem jest ponowna możliwość organizacji działalności kulturalnej i odzyskanie wpływów z biletów i opłat uczestników. Organizacje pozarządowe działające w oparciu o granty i środki pozyskiwane z sektora publicznego są w trudniejszej sytuacji, ponieważ urosła im „górką” niezrealizowanych działań oraz poszerzyła się sfera niepewności w zakresie przyszłej współpracy projektowej (w głównej mierze – jaka będzie reakcja grantodawców). Mają one oczywisty problem z płynnością finansową i kosztami stałymi. W dramatycznej sytuacji są pozarządowe organizacje oraz firmy, które posiadają rozwiniętą infrastrukturę, zespoły pracowników etatowych i działalność opierającą się na biletach/wpłatach ze strony uczestników, a także firmy prywatne świadczące usługi i sprzedające towary w obszarach, w których działalność została wstrzymana. W najbardziej dramatycznym położeniu są osoby (freelancerzy, jednoosobowe firmy, pracownicy pracujący w oparciu o umowy cywilnoprawne), którym odcięto możliwość zarobkowania, które straciły kontrakty i które obecnie nie mają żadnego zaplanowanego grafiku zleceń.

Na pytanie o to, jak w skali od 1 (działalność będzie bardzo utrudniona, wznowienie dotychczasowej działalności będzie bardzo trudne) do 5 (działalność szybko i sprawnie wróci do normy) oceniają przyszłość swojego podmiotu, około 25% respondentów oceniło, że działalność w miarę szybko i sprawnie wróci do normy, a 37%, że działania będą utrudnione lub bardzo trudne. Największa grupa raczej nie wie, czego się spodziewać...

OCENA PRZYSZŁOŚCI DZIAŁALNOŚCI PODMIOTU

Wyk. 4. Ocena przyszłości działalności podmiotu (n=132)

Respondenci zwracali uwagę na następujące problemy:

- niepewność, która czasowo zagości w obszarze kultury (brak możliwości planowania działań);
- przemiany uczestnictwa w kulturze, niechęć do zgromadzeń i obawy o zdrowie;
- zapaść finansowa w obszarze kultury.

Inni są raczej pozytywnie nastawieni do przyszłości:

- *Chór [nazwa] to amatorski zespół działający z pasji do śpiewu. Chórzyści, jeśli tylko zostaną wznowione próby, szybko wrócą do pracy i koncertów.*
- *Działamy elastycznie, jeżeli tylko zdołamy pozyskać odpowiednie środki finansowe, działalność szybko powróci do normy.*
- *Przyszłość naszej działalności zależeć będzie od władz lokalnych i centralnych dotujących kulturę. Twórcy są zadeklarowani do intensywnej działalności.*

W ramach ankiety zostało również zadane pytanie, jak długo, bez wsparcia z zewnątrz, jest możliwe utrzymanie obecnego potencjału prowadzenia działalności przy założeniu, że obecne obostrzenia będą utrzymane do przełomu kwietnia i maja 2020 roku. Instytucje kultury wskazywały na zabezpieczenie ich bytu ze strony organizatora i dodawały, że ich kondycja jest mocno zależna od kondycji samorządu – dlatego ewentualnie grozi im obcięcie dotacji podmiotowej:

- *Instytucja działa na podstawie dotacji, bez zmian (środki zaplanowane w budżecie).*
- *Zależy od organizatora – Wójta i Rady Gminy.*
- *Nie jestem w stanie określić, wszystko w rękach Organizatora.*
- *Zabezpieczone do końca roku są pensje. Ze względu na to, że mieliśmy drastycznie na początku roku obcięty budżet, niewiele się zmieni.*
- *Przy stałym wsparciu Gminy, tj. dotacji, która jest nam przekazywana comiesięcznie, jesteśmy w stanie podtrzymać ciągłość działalności placówki.*

Wiele innych podmiotów niebędących publicznymi instytucjami kultury wskazywało na możliwość przetrwania kilku miesięcy:

- *Do przełomu kwietnia i maja damy radę przetrzymać. Jeśli sytuacja potrwa dłużej, stowarzyszenie nie ma szans na przetrwanie. Jesteśmy podmiotem non-profit, nie gromadzimy kapitału, na bieżąco pożytkujemy uzyskane środki na działalność statutową. Nie mamy żadnych istotnych rezerw finansowych.*
- *Ten okres zakładam, że przetrwamy, ale nie przetrwamy wakacji, gdzie koszty mamy niezmiennie, a do tej pory w okresie luty–czerwiec zbieraliśmy finanse na opłaty związane z miesiącem lipiec–sierpień, teraz nie mamy szans na odłożenie pieniędzy.*
- *Jeśli obostrzenia utrzymywane będą do przełomu kwietnia i maja, damy radę szybko odtworzyć pełną działalność, jeśli dłużej – zaczną się problemy.*
- *Jeżeli obostrzenia będą cofnięte do końca maja/czerwca, będziemy mogli przesunąć na termin późniejszy realizację zaplanowanych działań.*
- *Dwa miesiące jest to możliwe, ale dłuższe utrzymanie ograniczeń uniemożliwi utrzymanie obecnego potencjału.*

Organizacje bazujące całkowicie na dotacjach po prostu przeszły w stan uśpienia i czekają na ponowną możliwość uruchomienia działań:

- *Nie mamy obecnie możliwości prowadzenia działalności.*
- *Stowarzyszenie działa głównie z dotacji, dlatego nie ponosi żadnych strat.*
- *Nie zatrudniam na stałe ani na zlecenie pracowników.*
- *Bazujemy na dotacjach pozyskanych z programów samorządowych i ministerialnych.*
- *Działalność naszej organizacji opiera się na pracy społecznej i wolontariacie. Panująca epidemia wstrzymuje nasze działania, ale nie generuje strat finansowych. Po zakończonej epidemii powrót do podjętych przedsięwzięć nie będzie problematyczny i wznowienie działalności nastąpi bezzwłocznie.*

JAK PODMIOTY KONTYNUUJĄ DZIAŁALNOŚĆ I RADZĄ SOBIE Z NOWĄ RZECZYWISTOŚCIĄ?

Prawie wszystkie podmioty z obszaru kultury i sektora kreatywnego (poza nielicznymi wyjątkami związanymi ze świadczeniem usług online i internetową sprzedażą towarów) przeszły w stan hibernacji. Polega to na utrzymywaniu relacji online z odbiorcami, prowadzeniu podstawowych procesów związanych z zarządzaniem organizacjami oraz planowaniu/projektowaniu działań w bliżej nieokreślonej przyszłości. Część podmiotów przeniósła się na inne wciąż otwarte rynki lub wykorzystuje swoje możliwości do działań społecznych (wolontariat na rzecz walki z pandemią).

Część podmiotów musiała całkowicie przerwać działalność:

- *Przy mojej działalności nic nie mogę zrobić... Terminy warsztatów są zależne tylko i wyłącznie od zakończenia epidemii...*
- *Brak możliwości zastosowania takich rozwiązań – całkowity zakaz prowadzenia działalności.*
- *Działalność zawieszona dla użytkowników. Administrowanie przy wykorzystywaniu internetu.*
- *Zważywszy na specyfikę naszej działalności – działalność na ten czas jest wstrzymana. Tym bardziej, że po rozmowach z naszymi partnerami żadne decyzje obecnie nie mogą być podjęte.*
- *Zawiesiliśmy działalność.*
- *Całkowicie zaprzestaliśmy spotkań i przygotowywania kolejnych imprez.*
- *Nie można zdalnie prowadzić pracowni rzemieślniczej i obsługiwać festiwali oraz koncertów, które się nie odbywają.*
- *W naszym przypadku nie możemy nic zdziałać. Zespół musi ćwiczyć i tańczyć. A w obecnej sytuacji jest to niemożliwe.*

Część podmiotów – szczególnie instytucji kultury takich jak biblioteki, muzea – zajęła się „procesami wewnętrznymi”, porządkowaniem zasobów, rozwojem kompetencji i doszkalaniami się:

- *Praca zdalna, skontrum, porządkowanie, pisanie wniosków, reorganizacja zbiorów, ubytowanie itp.*
- *Pracujemy zdalnie, dużo czasu poświęcamy na kształcenie – uczestniczymy w webinarach.*
- *Biblioteka została zamknięta dla czytelników, jednakże pracownicy pracują w pełnym wymiarze godzin. Biblioteka promuje swoją markę przede wszystkim w internecie. Wychodzimy naprzeciw potrzebom czytelników, umieszczając m.in. filmiki, na których odczytywane są lektury i inne książki dla dzieci. Zostały zamówione książki, aby w czasie zamknięcia biblioteki można było je spokojnie opracować. Porządkowany jest również księgozbiór na półkach.*

Część podmiotów dopracowuje swoją obecność w mediach społecznościowych, podtrzymuje wśród społeczności i odbiorców „świadomość swojego istnienia” – również w oparciu o zgromadzone zasoby nagrań, zdjęć, archiwów:

- *Prowadzimy działania edukacyjne w zakresie historii regionu i jego dziedzictwa za pośrednictwem fanpage na portalu społecznościowym Facebook. Prezentujemy pamiatki, archiwalia, dokumenty, podtrzymując w świadomości ludzi nasze istnienie oraz zachęcając ich do poznania historii swojej Małej Ojczyzny podczas trwania kwarantanny domowej.*
- *Nie podjęliśmy środków zaradczych, ponieważ są one niemożliwe. Kontynuujemy jedynie publikowanie treści na temat kultury i sztuki w naszych kanałach społecznościowych i na stronie, ale nie ma możliwości czerpania z tego jakichkolwiek dochodów na utrzymanie stowarzyszenia.*
- *Pozostało nam przypominanie się w internecie, że istniejemy. Posługujemy się przy tym m.in. archiwalnymi nagraniami z naszych koncertów.*

Część podmiotów planuje działania po pandemii:

- *Pisanie i aktualizacja projektów.*
- *Możemy tylko ograniczyć zatrudnienie oraz przerabiać dotowane projekty, aby można je było w zgodzie z regulaminami realizować w drugiej połowie roku. Z uwagi na zamknięte szkoły nabór do projektów będziemy realizować poprzez internet. To samo dotyczy projektów dla seniorów.*
- *Przeniesienie imprez na sierpień/wrzesień.*

Część podmiotów eksperymentuje z działaniami edukacyjnymi i organizacją wydarzeń w sieci. Rozwijają swoje zasoby i kompetencje związane z wykorzystaniem takich komunikatorów jak na przykład Zoom – który staje się nową interaktywną przestrzenią uczestnictwa w kulturze czasów pandemii, umożliwiającą społeczne interakcje, bycie razem, dialog, wspólne ćwiczenia, nagrania i próby:

- *W ramach pracy zdalnej przygotowujemy i prezentujemy poprzez media społecznościowe zajęcia animacyjne dla dzieci i młodzieży, które można wykonać w domu. Instruktorzy, zatrudnieni na umowy cywilnoprawne, przygotowują programy dla grup, zlecają ćwiczenia zdalne (na przykład dla kapeli regionalnej i orkiestry).*
- *Działalność przenieśliśmy do internetu. Udostępniamy nasze archiwalne materiały. Polecamy materiały innych instytucji. Zrobiliśmy wystawę online.*
- *Od początku staramy się przenieść naszą działalność do internetu, w naszych social mediach prowadzimy zajęcia i działania aktywizujące. Administracja pracuje częściowo zdalnie, prowadząc dyżury w budynku. Ograniczony jest kontakt z osobami z zewnątrz, wszelkie dokumenty są wysyłane pocztą lub mailowo.*
- *Sporadyczne lekcje zdalne nauki gry na instrumentach muzycznych, rodzice nie mają przekonania do takiej formy nauki.*

- *Rozpoczęliśmy zdalne prowadzenie zajęć w zespołach zainteresowań (nauki gry na instrumentach, lekcje wokalne i taneczne).*
- *Prowadzone są próby online. Czytanie indywidualne partytur. Nagrania w domu. Ćwiczenia z emisji głosu z fachowcami online.*
- *Aplikujemy do programu „Kultura w sieci” z ofertą koncertów online.*

Podsumowując, można zaobserwować z jednej strony ferment w kulturze i poszukiwanie nowych relacji z uczestnikami – przetworzenie tego doświadczenia w nowe formy kultury i chęć kontynuacji działań „innymi środkami”, elastyczne przystosowywanie się do zachodzących zmian i nowych szans – a z drugiej strony gwałtowne zastopowanie dotychczasowego modelu działania, zatrzymanie czasu w kulturze, które można określić jako „przerwę techniczną” i połączyć z wiarą, że w pewnym momencie będzie można wrócić do przerwanych aktywności.

JAKIEGO WSPARCIA OCZEKUJĄ PODMIOTY?

Podmioty biorące udział w badaniu w największym stopniu koncentrują się na utrzymaniu zespołów i możliwości zapewnienia wypłat dla pracowników etatowych. Jeśli obostrzenia potrwać dłużej niż dwa miesiące, może rozpocząć się bardzo szybki proces ograniczania, zamykania się i likwidacji podmiotów działających w obszarze kultury i w sektorze kreatywnym – chyba że państwo w skali masowej zapewni możliwość podtrzymania potencjału etatowego firm i organizacji. Jeśli nie, to rozpoczną się zwolnienia na masową skalę. Dodatkowo warto zwrócić uwagę na to, że w pierwszych dwóch miesiącach po wznowieniu działalności będzie bardzo trudno o przychody i powrót odbiorców/uczestników. Trudno jest również obecnie określić zakres przeszkód związanych z podtrzymywaniem reżimu epidemiologicznego i etapami jego luzowania (na przykład ograniczenie liczby uczestników, zakaz dużych wydarzeń oraz imprez masowych itp.).

Należy myśleć o tym, że obecnie trwa etap epidemiologicznej hibernacji w obszarze kultury i sektora kreatywnego, następnie będzie trwał (mniej więcej tyle samo czasu) etap luzowania obostrzeń (co oznacza wciąż znaczne ograniczenia i dużą niepewność związaną z planowaniem działań – możliwością organizacji podaży), a później etap odzyskiwania pełnej możliwości działania, odbiorców, współpracowników, relacji z partnerami (przy braku pewności co do popytu na oferowane usługi/towary/działania). W różnych miejscach i branżach te procesy będą przebiegały z różną prędkością i w odmiennym tempie dyktowanym „odradzaniem się” przestrzeni do działania. Biblioteki poradzą sobie szybko, organizatorzy festiwali i dużych wydarzeń najprawdopodobniej mają stracony cały rok.

Podmioty wskazują następujące formy potrzebnego wsparcia:

- *Hmmm, trudno powiedzieć. Bo z jednej strony żadnego konkretnego, finansowego wsparcia niby nie mieliśmy i wcześniej, ALE mogliśmy wnioskować o dotacje i granty, brać udział w konkursach, otrzymywać nagrody – wszystko to służyło naszej działalności. Mogliśmy korzystać z sal – szkoły i instytucji kultury miasta (bezpłatnie), z pomocy specjalistów – pracowników instytucji kultury. Tak naprawdę teraz potrzebujemy przede wszystkim wsparcia ze strony rządu w zwalczeniu epidemii. Później – jak największej ilości konkursów i grantów (może już teraz rozpisanych? Ale z długim terminem realizacji i bez wyśrubowanych wymogów biurokratycznych), żebyśmy mogli znowu podjąć działania z dziećmi i młodzieżą jak najszybciej i jak najpełniej. Jeśli mogę sobie pomarzyć, to jeszcze jakiś dobry program komputerowy poproszę na teraz :) i szybko działające łącze, i odpowiedni sprzęt dla każdego dziecka – żebyśmy mogli spotykać się online, bez problemów z internetem, bez opóźniania głosu i rwaną wypowiedzi, i bez walki (w wielu przypadkach) o dostęp do jedyne go komputera w domu.*
- *Zapewnienie środków umożliwiających podstawową działalność przede wszystkim bez konieczności zwolnień pracowników.*
- *Zapewnienie budżetu minimum na tym samym poziomie co dotychczas i [zapewnienie] o tym, że nie będzie redukcji etatów.*
- *Nową politykę kulturalną i obywatelską, zdecydowanie więcej współpracy między rządem, samorządem i NGO, lepsze warunki i zrozumienie ze strony urzędników dla trzeciego sektora, który od lat boryka się z brakiem dofinansowania i ciężarem biurokratycznym, co uniemożliwia perspektywy rozwoju dla społecznych i kreatywnych ludzi, bardzo zaangażowanych i kompetentnych w tym, co robią.*
- *Sensowny byłby prawdopodobnie jakiś rodzaj jednorazowej, bezzwrotnej zapomogi na wznowienie działalności dla instytucji kultury. Odraczanie podatków, ZUS-ów itp. niewiele daje, bo one skumulują się później, i tak nie będzie nas na nie stać, bo prawdopodobieństwo, że ludzie będą chcieli wydawać na kulturę zaraz po ustąpieniu epidemii, jest minimalne. Pomocne byłyby środki pozwalające przetrwać najgorszy czas tak, żeby nie trzeba było całkowicie likwidować organizacji.*
- *Elastycznego traktowania przez organizatora przyjętych rocznych planów działalności. Wskazówek, jak bardzo elastyczne będzie MKiDN w realizacji grantów w swoich programach.*
- *Możliwość przeniesienia pozyskanych środków na kolejny rok, dotacja dla działań w sieci, by móc je realizować w sposób profesjonalny.*
- *Przede wszystkim zrozumienia potrzeb całego społeczeństwa, nie tylko tych w sferze konsumpcji, ale także psychicznych i emocjonalnych przeżyć. Dlatego alternatywą do „dołujących” nas w mediach przekazów kryzysowych jest organizacja wydarzeń kulturalnych, ambitnych i niekoniecznie trudnych w odbiorze, które dają poczucie wspólnoty w tworzeniu, przeżywaniu, uczestnictwie i ich organizacji. Tylko w ten sposób jesteśmy w stanie przetrwać trudny czas.*

- *Drugim aspektem jest możliwość i konieczność zarabiania pieniędzy przez ludzi pracujących w kulturze, artystów i animatorów. Od rządu i samorządu oczekujemy utrzymania wsparcia finansowego w ramach konkursów już rozstrzygniętych i tych oczekujących na ten etap.*
- *Oczekujemy, że przyznane już środki nie zostaną nam cofnięte, a te, o które wystąpiliśmy, będą rozpatrzone. Rozumiemy, że rozstrzygnięcie konkursów z powodu pandemii nastąpi z opóźnieniem. Liczymy także na okresowe wsparcie twórców – którzy planując swoje działania, obecnie zostali bez żadnych środków, także na życie – poprzez na przykład stypendia.*
- *Wznowione nabory w formie małych grantów dla organizacji pozarządowych, tj. kół, stowarzyszeń.*
- *Aby konkursy dotyczące organizacji wydarzeń kulturalnych i warsztatów zostały przemianowane na działania zdalne, możliwe do realizacji online (warsztaty online, nagrywanie klipów, organizacja webinarów, rozwój kompetencji informatycznych odbiorców i ludzi kultury, wdrożenie do obsługi narzędzi do pracy zdalnej).*
- *Do programu dotacyjnego [nazwa programu] złożony został projekt badawczy – brak finansowania nie pozwoli na jego realizację. Może warto byłoby sfinansować te projekty, które zostały napisane ze świadomością ograniczeń związanych z pandemią, a taki był projekt Fundacji.*

Jako podsumowanie mogą służyć komentarze, których celem jest zwrócenie uwagi na przyszłość obszaru kultury i sektora kreatywnego w perspektywie po pandemii. Ponieważ w opinii wielu respondentów jest to najlepszy czas na rozwój kultury w oparciu o nowe modele działania, nową solidarność i zakres odpowiedzialności kultury:

- *Nie przewidzimy przyszłości, może inaczej wyglądać w metropoliach, inaczej w miastach średniej wielkości. Ale każda analiza strat czy rysujący się trend mogą być pomocne w próbach projektowania przyszłości instytucji i nieinstytucji kultury. Każda analiza ekonomiczna, socjologiczna, psychologiczna może pomóc. Nawet jeśli zbudowany na nich plan się nie sprawdzi...*
- *Wydaje się, iż obecnie należy skierować środki na projekty długofalowe, wieloletnie, które przygotowane w tym roku przedstawione zostaną odbiorcom w roku przyszłym. W ten sposób mimo braku natychmiastowych rezultatów społecznych praca w dziedzinie kultury będzie prowadzona nieprzerwanie, artyści zachowają źródła finansowania, a dłuższy niż jedynie roczny okres przygotowania zadań wpłynie na podniesienie ich artystycznej jakości. Wydaje się nawet, że dotychczas obowiązujący roczny system finansowania kultury może być chybiony. Rodzący często – z uwagi na zbyt bliskie terminy od otrzymania dofinansowania i podpisania umowy do realizacji wydarzeń kulturalnych – niedopracowane i niskiej wartości realizacje.*
- *Uważamy, że utrzymanie przyznanych dotacji (brak cięć na projekty kulturalne) jest bardzo ważne. Pozwoli bowiem zaangażować artystów, którzy są w ciężkiej sytuacji, wesprze instytucje, które wynajmują sale, oraz firmy, które obsługują koncerty, czyli pozwoli każdemu z podwykonawców znowu zaistnieć na rynku. A przez to utrzymać*

również działalność fundacji jako organizatora w świadomości społeczeństwa i pozwolić na realizację jej celów statutowych.

- *Trudna dla nas wszystkich sytuacja wymaga niesłyszanych z naszej strony działań, aby nie zaprzepaścić przeszło stuletniej tradycji działalności Związku [nazwa związku] i dbałości o interesy tysięcy jego członków, którzy znaleźli się w katastrofalnym położeniu, spowodowanym brakiem [możliwości] wykonywania swojego zawodu – zamknięte galerie, często brak stosownych ubezpieczeń, psychiczne załamania.*
- *Mamy nadzieję, że sztuka i kultura będzie dofinansowana, aby twórcy nie musieli zmieniać zawodu. Konieczność odejścia twórców od zawodu grozi katastrofą w dziedzinie sztuki, bo straty mogą być wieloletnie i skutkować w długiej perspektywie czasowej.*

I NARZĘDZIE BADAWCZE

Prosimy o podawanie danych z perspektywy podmiotu, który Państwo reprezentują.

1. Typ podmiotu

- publiczna (samorządowa lub państwowa) instytucja kultury
- organizacja pozarządowa i podobne
- organizacja kościelna lub wyznaniowa
- przedsiębiorstwo prywatne lub spółka
- jednoosobowa działalność gospodarcza, freelancer
- spółdzielnia
- przedsiębiorstwo społeczne (niezależnie od formy prawnej)
- inny, jaki...

2. Proszę wybrać gminę, w której znajduje się Państwa siedziba

... (wybór z listy)

3. Siedziba i miejsce realizacji zadań/przedsięwzięć (gdzie są odbiorcy)

- siedziba podmiotu to jednocześnie miejsce realizacji zadań/przedsięwzięć (odbiorcy są głównie z terenu danej gminy, powiatu)
- zadania/przedsięwzięcia są realizowane w całej Małopolsce (odbiorcy są głównie w Małopolsce)
- zadania/przedsięwzięcia są realizowane ponadregionalnie (działalność ogólnopolska i międzynarodowa)
- inne, jakie...

4. Branża

- stała działalność kulturalna (prowadzenie placówki/ instytucji kulturalnej)
- prowadzenie księgarni/antykwarium
- prowadzenie kina
- organizacja eventów/festiwali

- organizacja kongresów i konferencji/MICE
- organizacja targów kulturalnych
- turystyka kulturowa
- reklama
- film i wideo
- sztuki wizualne
- fotografia
- architektura
- muzyka
- rynek sztuki i antyków
- sztuki performatywne (taniec, teatr, opera)
- gry komputerowe i wideo
- rynek wydawniczy
- rzemiosło
- oprogramowanie
- wzornictwo
- radio i telewizja
- projektowanie mody
- nie dotyczy
- inna, jaka...

5. Typ prowadzonej działalności kulturalnej

- teatr
- opera
- filharmonia
- orkiestra
- instytucja filmowa
- kino
- kino studyjne
- muzeum
- muzeum prywatne
- biblioteka
- dom lub ośrodek kultury
- klub, ognisko artystyczne, świetlica
- galeria sztuki
- księgarnia, antykwariat
- ośrodek badań i dokumentacji kultury
- centrum aktywności lokalnej (organizacja spotkań, warsztatów, zajęć itp.)
- nie dotyczy
- inna, jaka...

6. Orientacyjna liczba pracowników (umowy o pracę, liczba osób na etatach lub częściach etatu)

- jednoosobowa działalność
- 2–9 osób
- 10–25 osób
- 26–50 osób
- 51–100 osób
- powyżej 100 osób

7. Orientacyjna liczba pracowników zatrudnianych miesięcznie na umowach cywilnoprawnych

- 1–9 osób
- 10–25 osób
- 26–50 osób
- 51–100 osób
- powyżej 100 osób
- nie dotyczy
- Jeśli zna Pan(i) liczbę, prosimy o podanie...

8. Czy w związku z zaistniałą sytuacją są Państwo teraz lub w ciągu najbliższych miesięcy zmuszeni:

- znacząco ograniczyć działalność
- wstrzymać prowadzenie działalności
- zmienić profil prowadzonej działalności
- przeprowadzić redukcję zatrudnienia
- ograniczyć współpracę z osobami pracującymi na zlecenie lub z freelancerami
- zaprzestać współpracy z osobami pracującymi na zlecenie lub z freelancerami
- przerwać realizację rozpoczętych projektów lub zadań (są poniesione koszty, nie ma zaplanowanych przychodów)
- odwołać planowane projekty i zadania (przed wdrożeniem właściwych działań)
- odsunąć lub przełożyć realizację projektów lub zadań na kolejne terminy
- zmienić format i zakres realizowanych projektów lub zadań
- zaprzestać planowania działań w związku z niepewnością, kiedy sytuacja wróci do normy

9. Proszę wskazać – orientacyjnie – skalę spadku przychodów z prowadzonej działalności w ciągu ostatniego okresu (luty–marzec 2020)

- nie dotyczy (brak przychodów – np. korzystanie wyłącznie z dotacji publicznych lub grantów)
- bez zmian lub wzrost przychodów
- spadek o mniej niż 25%
- spadek pomiędzy 26 a 50%
- spadek pomiędzy 51 a 75%
- spadek powyżej 75%
- Dodatkowy komentarz...

10. Jaką część przychodów organizacji/institucji stanowiły przychody ze sprzedaży usług kulturalnych, np. z prowadzenia szkoleń, zajęć i warsztatów, z biletów

- brak takich przychodów
- mniej niż 20%
- między 20 a 30%
- między 31 a 50%
- między 51 a 70%
- między 71 a 100%
- Dodatkowy komentarz...

11. Proszę ocenić, jak w skali od 1 (działalność będzie bardzo utrudniona, wznowienie dotychczasowej działalności będzie bardzo trudne) do 5 (działalność szybko i sprawnie wróci do normy) oceniają Państwo przyszłość swojej działalności po epidemii

1-2-3-4-5

Dodatkowy komentarz...

12. W jakim stopniu będą Państwo zamierzali skorzystać (jeśli będzie to ostatecznie możliwe w Państwa przypadku) z rozwiązań zaproponowanych w ramach „tarczy antykryzysowej” w skali od 1 (nieistotne wsparcie) do 5 (bardzo potrzebne wsparcie)?

- dopłata do pensji pracowników
- świadczenie postojowe
- zwolnienie na trzy miesiące ze składek ZUS (dla samozatrudnionych i dla mikrofirm zatrudniających do 9 osób)
- odroczenie składek na ZUS
- jednorazowa zapomoga w wysokości 80% minimalnego wynagrodzenia (dla pracowników nieetatowych)
- nisko oprocentowane pożyczki do 5000 zł dla mikrofirm
- kredyty pomostowe i odroczone podatki
- Dodatkowy komentarz...

13. Proszę wymienić poniesione straty lub problemy, z którymi muszą się Państwo zmagać:

...

14. Proszę wskazać, jak długo, bez wsparcia z zewnątrz, mogą Państwo utrzymać obecny potencjał prowadzenia działalności (ponoszenie kosztów związanych z obsługą zobowiązań, kosztów stałych, pensji pracowników itp.), przy założeniu, że obecne obostrzenia będą utrzymane do przełomu kwietnia i maja

...

15. Proszę w kilku słowach opisać środki zaradcze, które podjęli Państwo, aby (choć w części) kontynuować działalność lub utrzymać przychody (wykorzystanie internetu, dostawy kurierskie, działalność zdalna itp.); na czym one polegają?

...

16. Jakiego wsparcia ze strony rządu lub samorządu oczekują Państwo teraz i w najbliższej przyszłości?

...

17. Inne komentarze i sugestie, które chcieliby Państwo zgłosić w związku z obecną sytuacją:

...

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Koncepcja i podsumowanie badań: **Piotr Knaś**
Wsparcie programistyczne: **Jan Chołoniewski**
Komunikacja: **Marta Chlanda i Joanna Więclaw**
Redakcja i korekta: **Aleksandra Smoleń**
Projekt graficzny i skład: **Kira Pietrek**
Inspiracją dla ornamentu użytego na okładce
jest posadzka z **Pałacu Pustowskich w Krakowie**

Realizacja badań:

Małopolski Instytut Kultury w Krakowie

ul. 28 Lipca 1943 17C

30-233 Kraków

tel. 12 422 18 84

www.mik.krakow.pl

Dyrektorka: **Joanna Orlik**

Współpraca: **Urząd Miasta Krakowa**

©Małopolski Instytut Kultury w Krakowie, Kraków

